

Riktlinje angående

Studieförbunden och kommunerna

Om förhållningssätt till utvärderingar

Dokumentet antaget av Folkbildningsförbundets styrelse den 9 december 2008

Bakgrund

Kommunerna är, näst efter staten, de viktigaste bidragsgivarna till studieförbundens verksamhet. Utvärdering och uppföljning av verksamheten på lokal nivå har blivit allt vanligare, både på initiativ av studieförbunden själva och på initiativ av kommuner eller landsting.

I detta dokument sammanfattar studieförbunden gemensamt sin syn på relationen till kommunerna som anslagsgivare, på deras utvärderingar och uppföljningar och på hur studieförbunden bör förhålla sig till dessa. Det gäller i berörda delar även landstingen. Avsikten är att ge lokala studieförbunds företrädare stöd i dialogen med kommuner/landsting i frågor som rör anslag och uppföljning/utvärdering av verksamheten. Dokumentet kan också användas av länsbildningsförbund och lokala samråd i samtal kring dessa frågor. Det avslutas med några råd till studieförbunden lokalt.

Ett nationellt ansvar för folkbildningen

Riksdag och regering har uttalat, att stödet till folkbildningen är ett nationellt ansvar för staten, landstingen och kommunerna, vilket visar sig i att det utgår bidrag till studieförbundens verksamhet på alla nivåer. De senaste 20 åren har stödet minskat, framförallt på kommunnivå och ett fåtal kommuner ger inget bidrag alls.

Den statliga utvärderingen "Folkbildning i brytningstid" (SUFO 2), Folkbildningsrådets cirkeldeltagarundersökning 2004 och folkbildningspropositionen 2005/06:192 Lära, växa förändra ger samtliga uttryck för att studieförbundens verksamhet värderas högt.

Det vikande kommunala stödet uppmärksammas av såväl staten som Folkbildningsrådet, som menar att kommunerna inte fullt ut tar sin del av det nationella ansvaret. Det rubbar delvis de förutsättningar som regering och riksdag baserar det statliga stödet på.

Staten anger syftet med bidraget till folkbildningen. Folkbildningens aktörer beslutar själva om målen för verksamheten. Folkbildningsrådet fördelar bidraget samt följer upp, utvärderar och redovisar verksamheten i förhållande till statens syften och rådets bidragskriterier. Studieförbunden lämnar årligen en kvalitetsredovisning till Folkbildningsrådet, som sammanställer en nationell kvalitetsredovisning till staten. Folkbildningsrådet ställer också krav på och följer upp studieförbundens löpande internkontroll.

Det finns en stor variation av lokala regler, syften och mål med kommunernas bidrag till studieförbunden. Kommunen kan naturligtvis ta initiativ till att följa upp och utvärdera den verksamhet som stöds med kommunala anslag. I de fall, där kommunens bidragskriterier följer Folkbildningsrådets, är det rådets tolkning av om kriteriet är uppfyllt eller inte som gäller. Motsvarande gäller landstinget.

Kvalitet, etik och internkontroll

Det är viktigt att studieförbunden tar fasta på det goda betyg, som verksamheten får från olika håll, och därmed utgår ifrån att den verksamhet som bedrivs i huvudsak håller god folkbildningskvalitet. Utifrån det kan man möta utmaningar och arbeta bort de brister eller missförhållanden som uppdragas och därigenom höja kvaliteten ytterligare.

Studieförbunden har olika profiler och ideologiska utgångspunkter för sin verksamhet. Det är en del av folkbildningens styrka och särart och därför viktigt att bevara. I grunden måste det dock råda samsyn vad gäller anordnaransvaret och tolkningen av hur samhällsstödet får användas.

Kvalitet och etik är högt prioriterade utvecklingsfrågor i studieförbunden. Den interna kontrollen av verksamheten är omfattande, delvis som en följd av krav från Folkbildningsrådet.

Det enskilda studieförbundet har som anordnare det fulla ansvaret för verksamhetens kvalitet och utveckling. Utgångspunkten är att studieförbunden, som lokala anordnare av samhällsstödd verksamhet, ska kunna stå för den verksamhet man anordnar och rapporterar.

Studieförbundens förbundsstyrelser är ansvariga för att den verksamhet som bedrivs med stöd av statsanslaget följer såväl internt angivna mål och anvisningar som Folkbildningsrådets bidragskriterier. Studieförbunden har också – inom ramen för Folkbildningsförbundet – antagit en etisk plattform, som man förutsätts arbeta efter på alla berörda nivåer i verksamheten.

Varje studieförbund har egna program och system för arbetet med kvalitet och internkontroll i verksamheten. Därutöver ställer Folkbildningsrådet särskilda krav, som framgår av rådets kriterier för statsbidraget.

Kvalitet och etik är viktiga frågor även för Folkbildningsförbundet, där Kvalitetsgruppen och Etikdelegationen svarar för studieförbundens gemensamma utveckling av dessa områden. Kvalitetsgruppen arbetar i huvudsak med frågor relaterade till kvalitetsredovisningar och kvalitetsindikatorer. Gruppen har t ex utarbetat kriterier vad gäller cirkelledarnas folkbildningskompetens, som förts in som indikator i anvisningarna från Folkbildningsrådet. Etikdelegationen arbetar bland annat med den ovan nämnda etiska plattformen, som revideras vartannat år. Den tar också del av studieförbundens internkontroll och externa uppföljningar/utvärderingar för att dra erfarenheter för sitt utvecklingsarbete. I uppdraget ingår också att initiera, utveckla former för och genomföra studieförbundsgemensamma lokala genomlysningar. Rapporter från ett sådant projekt, Kvalitetsutveckling i studieförbund – lokala processer för genomlysning, finns på Folkbildningsförbundets webbplats.

Studieförbunden och kommunerna

Utgångspunkter

Studieförbundens utgångspunkt är att det är viktigt med en öppen och konstruktiv dialog med bidragsgivarna och att dialogen ska bidra till ett ömsesidigt lärande.

Studieförbunden och kommunerna har olika utgångspunkter och motiv för sina verksamheter men också ett gemensamt intresse av att bidra till lokalsamhället och till kommunens och kommuninvånarnas utveckling.

Studieförbundens arbete bedrivs med offentligt stöd från stat, landsting och kommun. Stöden har kompletterande men ändå litet olika syften. Det innebär att en kommunal utvärdering av studieförbundens verksamhet görs med utgångspunkt i regler och anvisningar för det kommunala bidraget. Verksamhet som stöds av andra bidragsgivare kan inte utvärderas av kommunen. Det är också viktigt att särskilja projektbidrag och andra typer av riktade eller villkorade bidrag. Samma förhållningssätt gäller landstinget.

Utvärderingar och uppföljningar av studieförbundens verksamhet måste ske under ömsesidig öppenhet och dialog för att uppnå bra resultat och erkännas av alla inblandade parter.

Studieförbunden

Det är studieförbundens skyldighet att ge kommunen en rättvisande och öppen redovisning av den verksamhet som bedrivits med kommunbidrag. Motsvarande gäller givetvis gentemot landstinget.

Studieförbunden följer de regler och riktlinjer som finns för den bidragsberättigade verksamheten, såväl de offentliga (från stat, landsting och kommun) som de interna (överenskommelser mellan studieförbunden och studieförbundsinterna).

Som ansvarig anordnare är det varje studieförbunds ambition att anordna och rapportera verksamhet som det kan stå för och som följer statens syften med bidraget, gällande bidragskriterier/regler, den etiska plattformen och interna riktlinjer. Profilerings- och det förhållandet att verksamheten är målstyrd, gör att studieförbundens bedömningar i viss mån kan skilja sig åt. I de centrala frågorna arbetar studieförbunden för samsyn och gemensamma förhållningssätt bland annat genom Etikdelegationen och Kvalitetsgruppen.

Studieförbunden har ett ansvar för att förmedla information och kunskap om folkbildningens identitet, kännetecken och villkor till kommunens politiker och tjänstemän. Studieförbunden arbetar därför ständigt med att utveckla kanalerna till intressenterna i kommuner och landsting, förtydliga informationen och slipa argumenten.

Studieförbunden vill vara en kontinuerlig resurs och samarbetande part i den process som en utvärdering är; från det att ärendet aktualiseras till beslut om eventuella sanktioner.

Studieförbunden bistår med relevanta underlag vid utvärderingar och följer rekommendationen, som Folkbildningsförbundets styrelse utfärdade 1996:
”Kommunerna har inte rätt att kräva in deltagarlistor, eftersom listorna vid ankomsten till kommunkontoren registreras som offentlig handling. Därigenom kan den personliga integriteten komma att kränkas. Det är inte heller av konkurrensskäl mellan studieförbunden lämpligt att listorna blir offentlig handling. Kommunal tjänsteman är naturligtvis välkommen att granska listorna på studieavdelningens expedition.”

Studieförbunden står gärna till tjänst med information om den internkontroll och de kvalitetssäkringssystem som studieförbunden tillämpar och som ständigt utvecklas.

När en extern utvärdering av ett eller flera studieförbund gjorts i en kommun ska denna delges övriga studieförbund enligt en gemensam överenskommelse 2003 i dåvarande ”etikdelegation”, Nationellt Etikforum. Informationen delges Folkbildningsförbundets etikdelegation i syfte att bidra till öppenhet och ett gemensamt lärande, vilket ökar kvaliteten i studieförbundens verksamhet.

Kommunerna

Kommunerna bör utveckla och fastställa mål och riktlinjer för såväl bidragsgivning som uppföljning och utvärdering i dialog med studieförbunden. Kommunens utgångspunkter för uppföljning/utvärdering bör framgå.

Det är viktigt att betona, att uppföljning och utvärdering måste ske utifrån riktlinjer och dokument som gällde vid den tidpunkt då den utvärderade verksamheten genomfördes.

Studieförbunden anser, att uppföljning och utvärdering av studieförbundens verksamhet i de delar som stöds av kommunen är en naturlig del av samarbetet. Sådana bör därför ske genom konstruktiv dialog och öppenhet och med respekt för och tillit till studieförbunden.

Studieförbunden utgår ifrån att kommunen – i det fall en utvärdering ger upphov till särskilda överväganden eller är problematisk ur kommunens perspektiv – för en öppen dialog med studieförbundet/n om hur ärendet kan lösas på bästa sätt för alla inblandade parter.

Studieförbunden förväntar sig, att resultatet av utvärderingen diskuteras med den lokala studieförbundsavdelningen i syfte att reda ut oklarheter och undanröja eventuella missförstånd. Huvudprincipen är att frågor diskuteras i de sammanhang och på den nivå där frågorna uppstår. Lokalavdelningen bör dock informera studieförbundet centralt, som då kan ha möjlighet att bistå med eventuell kompletterande information.

Om resultat av en utvärdering leder till beslut om att dra tillbaka bidrag från ett studieförbund, anser studieförbunden, att medlen ska återföras till och omfördelas bland studieförbunden.

Motsvarande förhållningssätt gäller i berörda delar även landstinget.

Några avslutande råd

Anordna och rapportera verksamhet som väl svarar mot det egna studieförbundets krav och övriga förutsättningar som gäller för statsanslagsberättigad verksamhet. Det är en bra utgångspunkt för att framgångsrikt ställa krav på kommunen som bidragsgivare.

Var proaktiv och ta initiativet i relationen med kommunen/landstinget.

Bistå kommunen med aktuell information och erbjud utbildningsinsatser om folkbildning till såväl förtroendevalda som tjänstemän, som ju byts ut med tiden.

Som folkbildare kan studieförbundens företrädare mer om folkbildning än vad kommunens/landstingets företrädare kan förväntas kunna. Därför bör studieförbunden alltid, med gott självförtroende, vara beredda att dela med sig av sina kunskaper och synsätt.

Sverige har ett långtgående kommunalt självstyre och kommunerna poängterar gärna sin frihet från staten. Därför kan det vara klokt att inte argumentera utifrån statens perspektiv i dialogen med kommunen. Fokusera på det lokala.

Fokusera på verksamhetens innehåll och ha ambitionen att beskriva vad den tillför kommuninvånarna och kommunen. Fastna inte i diskussioner om administrativa frågor, t ex närvarolistor. (Folkbildningsrådets bidragskriterier föreskriver vad som gäller beträffande närvarolistor och kulturprogramrapporter.)

Utveckla formerna för den årliga verksamhetsredovisningen till kommunen/landstinget så att verksamhetens innehåll och resultat blir tydligt, gärna relaterat till bidragsgivarens målsättningar. Samverka gärna med övriga studieförbund.